

فصلنامه علمی - پژوهشی طب مکمل، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۷

بررسی روند تولیدات علمی جهان و ایران در زمینه طب سنتی طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ در پایگاه استنادی اسکوپوس

مسعود کسیری^{۱*}، خدیجه احمدزاده^۲، خدیجه شبانکاره^۳

۱. استادیار، دکترای تاریخ، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۲. دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی، گروه کتابداری، دانشکده مدیریت، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.
۳. دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی، گروه کتابداری، دانشکده مدیریت، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۰/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۰۴/۱۱

چکیده

مقدمه: مطالعات علم‌سنجی می‌تواند در ردیابی پویایی و فرآیند زیست یک حوزه، سهم و جایگاه هر کشور در تولیدات علمی حوزه موضوعی و در نهایت، ایجاد تصویر کلی از ساختار آن حوزه به پژوهشگران کمک کند. هدف این پژوهش، بررسی روند تولیدات علمی حوزه طب سنتی در جهان و سهم ایران در انتشار تولیدات علمی در این زمینه در پایگاه استنادی اسکوپوس است.

مواد و روش‌ها: مطالعه حاضر به روش علم‌سنجی انجام شد. جامعه پژوهش تمام مدارک علمی منتشر شده در زمینه طب سنتی در پایگاه استنادی اسکوپوس در یک دوره ۱۰ ساله و در بازه زمانی سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ بود.

یافته‌ها: در بازه زمانی پژوهش در مجموع، ۲۳۲۶۰ مدرک در زمینه طب سنتی در پایگاه اسکوپوس نمایه شده بود. یکصدوپنجاه‌ونه کشور در تولید علم در این حوزه سهمیم بودند. ایران با ۱۲۵۳ مدرک (۵/۳۸٪) در رتبه ششم قرار داشت. مدارک منتشر شده در ایران روند افزایشی داشت و از ۲۷ عنوان در سال ۲۰۰۷ به ۲۶۴ عنوان در سال ۲۰۱۶ افزایش یافته بود.

نتیجه‌گیری: رشد ایران در زمینه تولیدات علمی در حوزه طب سنتی قابل توجه بود و در ده سال اخیر روند افزایشی داشت. چاپ مقاله در مجلات برتر این حوزه و همکاری بین‌المللی با پژوهشگران سایر کشورها می‌تواند شانس دریافت استناد را - که یکی از شاخص‌های مهم کیفیت است - افزایش دهد.

کلیدواژه‌ها: ایران؛ تولیدات علمی؛ طب سنتی؛ علم‌سنجی.

*نویسنده مسئول: E.mail: masoodkasiri@gmail.com

مقدمه

خوانده می‌شود. به همین دلیل نیز تعریف واحدی برای آن وجود ندارد. یکی از پذیرفته‌ترین تعریف‌های طب سنتی از سوی سازمان بهداشت جهانی ارائه شده است. بر اساس تعریف این سازمان، طب سنتی مجموع دانش، مهارت‌ها و اقدامات مبتنی بر نظریه‌ها، باورها و تجارب بومی در فرهنگ‌های متفاوت است و برای حفظ سلامت و به همان اندازه برای پیشگیری، تشخیص، بهبود یا درمان بیماری‌های جسمی یا روانی به کار می‌رود (۶). از طرف دیگر، درمانگر سنتی، شخصی است که در جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند به‌عنوان فردی توانا در ارائه مراقبت‌های بهداشتی شناخته می‌شود. وی این خدمات را با استفاده از گیاهان، حیوانات یا مواد معدنی و دیگر روش‌های مبتنی بر اقدامات اجتماعی، فرهنگی و مذهبی ارائه می‌دهد (۷). علل گرایش جهانی به طب مکمل و سنتی را می‌توان در تمایل به دیدگاه‌های کل‌نگر، توجه به اهمیت شیوه زندگی افراد در حفظ سلامت، اعتقاد به معنویت در درمان، محدودیت و عوارض جانبی درمان‌های رایج، گرانی برخی خدمات طب رایج، و لزوم توجه بیشتر به روابط متقابل پزشک و بیمار جست‌وجو کرد (۸). پژوهش‌ها نیز نشان داده‌اند تقاضای طب سنتی در اروپا، آسیا و آمریکا رشد داشته است. بر اساس این پژوهش‌ها بین ۴۰ تا ۶۰٪ از جمعیت ناحیه غرب اقیانوس آرام از طب سنتی برای درمان بیماری‌های متفاوت استفاده کردند (۷). در هنگ‌کنگ نیز ۶۰٪ افراد با پزشکان طب سنتی مشورت کردند. کاربرد طب سنتی در فرانسه، استرالیا و کانادا به ترتیب ۴۶٪، ۴۹٪ و ۷۰٪ بوده است. در آمریکا نیز تقریباً ۴۰٪ پزشکان از طب سنتی استفاده کردند و ۷۱٪ جمعیت شیلی و ۴۰٪ جمعیت کلمبیا از طب سنتی استفاده کردند (۶، ۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند در طول ۵۰ سال گذشته، انتشارات علمی در زمینه طب مکمل و سنتی و نیز درمان‌های خاص با کاربرد طب مکمل و جایگزین افزایش داشته است (۱۰). در چین نیز روند انتشار تولیدات علمی در این زمینه روبه‌افزایش است (۱۱). در ایران توجه به تولیدات علمی از سال ۲۰۰۰ تاکنون مورد توجه قرار گرفته و روند افزایشی داشته است (۱۲). روند رشد تولیدات

پیشرفت علم در حوزه‌های مختلف حاصل تلاش پژوهشگران پیشین است. پژوهشگران یک حوزه علمی به‌منظور دیدن فراسوی دانش در حوزه تخصصی خود، معمولاً آثار محققان قبل از خود را مرور می‌کنند تا بتوانند با تکیه بر علم گذشته، آینده علمی حوزه خود را پیش ببرند. یکی از راه‌هایی که پژوهشگران را در رسیدن به اهداف پژوهشی در حوزه تخصصی خود کمک می‌کند، داشتن درک و نمایی کلی از چارچوب علمی حوزه مورد نظر است که معمولاً حاصل مطالعات علم‌سنجی است. طب سنتی^۱ یکی از حوزه‌های علمی است که علاقه‌مندان زیادی را به خود جذب کرده است و در این زمینه پژوهش‌های مختلفی انجام می‌شود. روش‌های طب مکمل و سنتی تاریخچه‌ای طولانی و چند هزارساله دارد که در طی قرون بر اساس دریافت‌ها، باورها و تجربیات هر فرهنگی به‌دست‌آمده است (۱، ۲).

قبل از رواج پزشکی نوین، طب سنتی برای میلیون‌ها نفر از افراد جهان سیستم پزشکی غالب و در دسترس بود. در حقیقت، پزشکی سنتی تنها منبع مراقبت‌های پزشکی برای بخش بزرگی از جمعیت بود (۳). البته در حال حاضر نیز شواهد محکمی مبنی بر کاربرد مراقبت‌های بهداشتی سنتی در بخش بزرگی از افراد در سراسر جهان وجود دارد (۴). طب سنتی با نام‌های پزشکی قومی^۲، پزشکی فولکوریک^۳ و پزشکی بومی^۴ معرفی شده است و قدیمی‌ترین شکل سیستم‌های مراقبت بهداشتی است. پزشکی سنتی، روشی قدیمی مبتنی بر فرهنگ است که انسان‌ها برای درمان بیماری‌هایی که بقا و زندگی آنان را تهدید می‌کرد، از آن استفاده می‌کردند (۵). از این رو، طب سنتی گسترده و متنوع است و بر این اساس جوامع متفاوت، شکل‌های متفاوتی از روش‌های درمانی بومی را توسعه داده‌اند که تحت نام‌های طب سنتی هندی، چینی، آفریقایی، ایرانی و مانند آن

¹Traditional medicine²Ethnomedicine³Folk Medicine⁴Indigenous Medicine

با جست‌وجوی واژه «طب سنتی» در پایگاه‌های اطلاعاتی، مطالعات حسنی‌رنجبر و همکاران، هددهدی‌نژاد و همکاران و معینی و همکاران، به‌عنوان پژوهش‌های مشابه یافت شد. به‌عنوان مثال، موضوع پژوهش معینی و همکاران^۱ در مجله دانشکده طب سنتی بابل، ارزیابی کمی و کیفی مقالات منتشرشده در موضوع طب ایرانی تا پایان سال ۲۰۱۵ در پایگاه Pubmed بود. نوشتاری که به این موضوع در پایگاه اسکوپوس پرداخته باشد یافت نشد.

مواد و روش‌ها

مطالعه حاضر پژوهشی توصیفی و تطبیقی است که به روش علم‌سنجی انجام شد. جامعه پژوهش شامل تمام مدارک علمی منتشرشده درزمینه طب سنتی در پایگاه استنادی اسکوپوس در یک دوره ۱۰ ساله در بازه زمانی سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ بود. به همین منظور، ابتدا قالب استاندارد کلیدواژه "Traditional Medicine" و کلیدواژه‌های مترادف آن، از سرعنوان‌های موضوعی پزشکی (Mesh) انتخاب و از طریق راهبرد جست‌وجوی مناسب زیر در فیلدهای «عنوان، چکیده و کلیدواژه» در بازه زمانی سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ در پایگاه اسکوپوس جست‌وجو شد.

TITLE-ABS-KEY ("Traditional medicine" OR "folk medicine" OR "indigenous medicine" OR "Home Remed*") AND PUBYEAR > 20 AND PUBYEAR < 2017

نتایج جست‌وجو شامل ۲۳۲۶۰ مدرک بود که با استفاده از تحلیل‌های ارائه‌شده توسط پایگاه اسکوپوس و داده‌های استخراج‌شده از این پایگاه با فرمت Excel تجزیه و تحلیل شد. جدول‌ها و نمودارهای مناسب با استفاده از نرم‌افزار Microsoft Word و Excel ویرایش ۲۰۱۰ ترسیم شد و در تحلیل داده‌ها از شاخص‌های توصیفی استفاده شد.

علمی ایران در حوزه طب سنتی طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۶ نیز از شیب قابل‌قبولی برخوردار بوده است (۱۳). به‌عنوان مثال، مطالعات علم‌سنجی درزمینه درمان دیابت نوع دو با کاربرد طب سنتی نشان داد در این زمینه تولید انتشارات علمی زیاد است؛ ولی در ایران هرچند تعداد انتشارات درزمینه کاربرد طب سنتی در نورپتی دیابتی کم است اما روند صعودی دارد (۱۴).

علاوه بر این که تحلیل انتشارات علمی درزمینه طب سنتی می‌تواند کمک مؤثری به جوامع علمی در شناساندن گرایش‌های طب سنتی و به‌تبع آن طراحی برنامه‌های مناسب در این زمینه باشد، به پژوهشگران نیز در شناسایی مطالعات مبتنی بر شواهد قوی در این زمینه کمک می‌کند. از این‌رو، پژوهش حاضر با هدف آگاهی از تغییرات این حوزه موضوعی، وضعیت تولیدات علمی طب سنتی در جهان و ایران و جایگاه ایران در میزان انتشار تولیدات علمی درزمینه طب سنتی در دوره ۱۰ ساله و طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ در پایگاه استنادی اسکوپوس انجام شد. این پژوهش در پی پاسخ به پرسش‌های زیر بود:

۱. روند تولیدات علمی جهان و ایران درزمینه طب سنتی در بازه زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۶ در پایگاه اسکوپوس چگونه بوده است؟
۲. ایران در میان کشورهای تولیدکننده اطلاعات درزمینه طب سنتی چه جایگاهی دارد؟
۳. نویسندگان پرتولید جهان و ایران درزمینه طب سنتی چه کسانی هستند؟
۴. دانشگاه‌ها و مؤسسات برتر جهان و ایران از نظر تولید علم درزمینه طب سنتی کدام‌اند؟
۵. وضعیت ایران از نظر انتشار مقالات درزمینه طب سنتی در مجلات برتر جهان چگونه است؟
۶. مقالات مربوط به ایران در حوزه طب سنتی بیشتر در چه مجلاتی منتشر شده‌اند؟
۷. مشارکت بین‌المللی ایران در حوزه طب سنتی چگونه است؟

¹ Quantitative and Qualitative Assessment of Persian Medicine Articles Indexed in Pubmed by the End of 2015 R. Moeini (MD,PhD)1,2, N. Gorji (MD,PhD)1,2, R. Ghods (MD,PhD)3, S.A. Mozaffarpur(MD,PhD)

یافته‌ها

پرسش اول پژوهش: روند تولیدات علمی جهان و ایران در زمینه طب سنتی در بازه زمانی ۲۰۰۷-۲۰۱۶ چگونه بود؟ در فاصله سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ در مجموع، ۲۳۲۶۰ مدرک در زمینه طب سنتی شامل ۲۲۳۵۵ مجله، ۴۹۸ کتاب، ۲۴۶ مجموعه کتاب، ۱۲۵ مجموعه مقالات کنفرانس، ۲۶ نشریه تجاری و ۱۰ مدرک با نوع منبع نامشخص در پایگاه استنادی اسکوپوس نمایه شده بود. این منابع در قالب ۱۸۵۵۹ مقاله پژوهشی اصیل، ۲۷۴۶ مقاله مروری، ۴۴۶ فصل کتاب، ۴۲۱ مقاله کنفرانس، ۳۰۸ سرمقاله، ۲۳۳ یادداشت، ۱۶۱ بررسی کوتاه، ۲۴۰ نامه به سردبیر، ۶۷ مقاله زیرچاپ، ۶۲ عنوان کتاب، ۱۰ غلطنامه، ۶ نقد و بررسی کنفرانس و یک مدرک پس‌گرفته شده^۱، منتشر شده بود. تعداد مدارک منتشر شده در بازه زمانی ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ روند افزایشی داشت و از ۱۳۷۳ عنوان به ۲۹۰۳ عنوان رسیده بود (نمودار شماره ۱-۳).

ایران با انتشار ۱۲۵۳ مدرک در زمینه طب سنتی در بین کشورهای جهان در رتبه ششم قرار گرفت. از مجموع مدارک منتشر شده، ۱۳۳۸ عنوان مجله، ۹ عنوان مجموعه کتاب و ۶ عنوان کتاب بود که در قالب ۱۰۱۹ مقاله پژوهشی اصیل، ۱۶۶ مقاله مروری، ۳۹ نامه به سردبیر، ۱۱ سرمقاله، ۸ مقاله کنفرانس، ۶ فصل کتاب و ۴ یادداشت منتشر شده بود. تعداد مدارک منتشر شده ایران نیز روند افزایشی داشت و از ۲۷ عنوان در سال ۲۰۰۷ به ۲۶۴ عنوان در سال ۲۰۱۶ افزایش یافته بود. به طوری که سهم ایران از تولیدات علمی جهان در زمینه طب سنتی در سال ۲۰۰۷، ۱/۹۶٪ بود که این میزان در سال ۲۰۱۶ به ۹/۰۹٪ رسید و در مجموع در این بازه زمانی ده ساله، ایران در تولید ۵/۳۸٪ از مدارک منتشر شده جهان در این حوزه در پایگاه اسکوپوس سهم بوده است (نمودار شماره ۱-۳).

بر اساس دسته‌بندی موضوعی پایگاه اسکوپوس، مدارک نمایه شده در زمینه طب سنتی در ۲۷ حوزه موضوعی کلی‌تر منتشر شده بود که از این میان حوزه موضوعی پزشکی با

۱۱۳۸۴ مدرک، داروشناسی، سم‌شناسی و داروسازی با ۹۷۲۹، و بیوشیمی، بیولوژی مولکولی و ژنتیک با ۴۴۵۳ بیشترین تعداد مدارک را پوشش داده بودند. مدارک نمایه شده مربوط به ایران نیز در ۲۶ حوزه موضوعی منتشر شده بود که هم‌راستا با تولیدات علمی جهان، بیشترین تعداد به حوزه‌های موضوعی پزشکی (۶۹۷ مدرک)، داروشناسی، سم‌شناسی و داروسازی (۵۷۲ مدرک)، و بیوشیمی، بیولوژی مولکولی و ژنتیک (۲۱۸ مدرک) اختصاص داشت (جدول شماره ۱).

بر اساس جدول شماره ۲، مدارک نمایه شده در پایگاه اسکوپوس در زمینه طب سنتی در مجموع به ۳۸ زبان منتشر شده بود. بیشترین تعداد مدارک منتشر شده به زبان انگلیسی با ۲۱۳۰۵ مدرک (۹۱/۵۹٪) بود و زبان‌های چینی و اسپانیایی در رتبه‌های بعدی قرار داشتند. زبان غالب مدارک تولید شده از سوی پژوهشگران ایرانی نیز انگلیسی بود به طوری که از مجموع ۱۰۵۶ مدرک، زبان مورد استفاده در ۱۱۰۱ مدرک (۸۷/۸۶٪) انگلیسی بود. یکصد و بیست و دو مدرک به زبان فارسی، ۳۴ مدرک به زبان عربی و ۴ مدرک به زبان اسپانیایی بود و زبان‌های فرانسوی، پرتغالی و ترکی نیز هر کدام یک مدرک را به خود اختصاص داده بودند.

پرسش دوم پژوهش: ایران در میان کشورهای تولیدکننده اطلاعات در زمینه طب سنتی چه جایگاهی دارد؟ در مجموع، ۱۵۹ کشور در تولید علم در حوزه طب سنتی در بازه زمانی پژوهش سهم بردند و ۱۱۷۱ مدرک نیز با کشور تولیدکننده نامشخص وجود داشت. از مجموع ۲۳۲۶۰ مدرک نمایه شده در پایگاه استنادی اسکوپوس در سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶، کشور هند با ۳۶۰۹ مدرک (۱۵/۵۱٪)، چین با ۲۸۰۹ مدرک (۱۲/۰۷٪) و ایالات متحده آمریکا با ۲۰۵۰ مدرک (۸/۸۱٪) بیشترین میزان تولید علم را در زمینه طب سنتی داشتند. ایران نیز با ۱۲۵۳ مدرک (۵/۳۸٪) پس از برزیل و کره جنوبی در رتبه ششم قرار داشت. بیست کشور دارای بیشترین تولیدات علمی در حوزه طب سنتی در پایگاه اسکوپوس، در جدول شماره ۳ مشخص شده‌اند.

^۱Retracted

مقالات مربوط به ایران در حوزه طب سنتی در مجموع در ۱۵۹ عنوان مجله منتشر شده بود. بیشترین مقالات مربوط به ایران در مجله "Journal Of Medicinal Plants" با ۹۲ مقاله و مجله "Iranian Red Crescent Medical Journal" با ۵۱ مقاله منتشر شده بود. فهرست مجلاتی که بیش از ۱۰ مقاله از ایران را منتشر کرده بودند در جدول شماره ۹ ارائه شده است.

پرسش هفتم پژوهش: مشارکت بین‌المللی ایران در حوزه طب سنتی چگونه است؟ پژوهشگران ایرانی در بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ در حوزه طب سنتی با ۳۹ کشور جهان همکاری داشته‌اند. از این میان، بیشترین میزان مشارکت با کشورهای ایتالیا در تولید ۱۶ مدرک، ایالات متحده آمریکا با ۱۵ مدرک و مالزی با ۱۳ مدرک بوده است. بر اساس جدول شماره ۱۰، در مجموع پژوهشگران ایرانی در انتشار ۱۵۴ مدرک (۱۲/۲۹٪) با سایر کشورها مشارکت داشته‌اند.

بحث

در این پژوهش وضعیت تولید علم جهان در زمینه طب سنتی در پایگاه استنادی اسکوپوس طی یک دوره ۱۰ ساله بررسی شد تا مشخص شود تولید علم در این زمینه چه وضعیتی داشته است. همچنین، با بررسی تطبیقی روند تولید علم ایران با جهان در زمینه طب سنتی تلاش شد تا نمایی از وضعیت ایران از نظر تولید علم در این زمینه به تصویر کشیده شود. نتایج پژوهش بیانگر جایگاه مناسب ایران در جهان و سهم عمده آن در چرخه علم در زمینه طب سنتی بود. به طوری که ایران در رتبه ششم جهان در این حوزه قرار داشت و روند افزایشی ایران از نظر تولید علم در فاصله سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶ قابل ملاحظه است. پژوهش‌های حسنی رنجبر و همکاران، هدهدی نژاد و همکاران و معینی و همکاران نیز بیانگر روند افزایشی تولیدات علمی در زمینه طب سنتی در ایران است (۱۲، ۱۳ و ۱۵). بنابراین، نتایج بیانگر این است که رشد تولیدات علمی ایران در این زمینه هم‌راستا با جهان بوده است؛ چنان‌که مطالعه تریستر و پلگ (۲۰۱۵) نیز نشان داد میزان تولید انتشارات علمی در زمینه

پرسش سوم پژوهش: نویسندگان پرتولید جهان و ایران در زمینه طب سنتی چه کسانی هستند؟

بیشترین تعداد مدارک منتشرشده در حوزه طب سنتی به رحمت الله از کشور بنگلادش اختصاص داشت که دارای ۱۱۴ مدرک در این زمینه بود. دو نویسنده ایرانی نیز در بین ۱۰ نویسنده برتر جهان از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی بودند. کمالی نژاد از دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با ۵۴ مدرک در رتبه چهارم و رفیعیان کویابی از دانشگاه علوم پزشکی شهرکرد با ۴۲ مدرک در رتبه هشتم قرار داشتند. اطلاعات مربوط به ۱۰ نویسنده برتر جهان و ایران از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی بر اساس خروجی پایگاه اسکوپوس در جدول‌های شماره ۴ و ۵ ارائه شده است.

پرسش چهارم پژوهش: دانشگاه‌ها و مؤسسات برتر جهان و ایران از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی کدام‌اند؟

دانشگاه علوم پزشکی تهران با ۲۶۴ مدرک، آکادمی علوم چین با ۲۵۳ مدرک و دانشگاه کینگهی با ۲۱۳ مدرک بیشترین تعداد مدرک را داشتند. دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشگاه آزاد اسلامی و دانشگاه علوم پزشکی مشهد نیز در میان ۲۰ دانشگاه برتر جهان قرار داشتند (جدول شماره ۶). ده دانشگاه برتر ایران و رتبه جهانی هر یک از آن‌ها نیز در جدول شماره ۷ ارائه شده است.

پرسش پنجم پژوهش: وضعیت ایران از نظر انتشار مقالات در زمینه طب سنتی در مجلات برتر جهان چگونه است؟

مجله Journal Of Ethnopharmacology با انتشار ۲۰۹۴ مقاله در رتبه اول قرار داشت و اختلاف زیادی با سایر مجلات داشت. این مجله با انتشار ۴۲ عنوان مقاله از ایران بیشترین سهم را در انتشار مقالات نویسندگان ایرانی داشت. از مجموع ۱۲۵۳ مقاله منتشرشده از ایران در مجلات، ۱۳۹ مقاله یعنی ۱۱/۰۹٪ در ۲۰ مجله برتر از نظر چاپ مقالات در زمینه طب سنتی منتشر شده بود (جدول شماره ۸).

پرسش ششم پژوهش: مقالات مربوط به ایران در حوزه طب سنتی بیشتر در چه مجلاتی منتشر شده‌اند؟

پژوهشگران ایرانی باید جهت چاپ مقالات خود این مسئله را در نظر گرفته و مجلات تخصصی تر را که تعداد بیشتری مقاله در آن حوزه را منتشر می کنند شناسایی و انتخاب کنند. در حالی که نتایج نشان داد از مجموع ۱۰۴۶ مقاله منتشر شده از ایران در مجلات، تنها ۹۴ مقاله یعنی ۷/۵۰٪ در ۲۰ مجله برتر از نظر چاپ مقالات در زمینه طب سنتی منتشر شده بود.

نتیجه گیری

در مجموع، نتایج این پژوهش بیانگر رشد قابل توجه ایران در زمینه تولیدات علمی در زمینه طب سنتی و روند افزایشی آن در ۱۰ سال اخیر است اما آنچه حائز اهمیت است پرداختن به مسئله کیفیت این مدارک علمی است. چاپ مقاله در مجلات برتر این حوزه و همکاری بین المللی با پژوهشگران سایر کشورها می تواند شانس دریافت استناد را که یکی از شاخص های مهم کیفیت است افزایش دهد. اما در حال حاضر، مشارکت ۱۲/۲۹ درصدی پژوهشگران ایرانی در مقایسه با پژوهشگران سایر کشورها قابل توجه نیست و باید تلاش شود تا در سال های آینده مشارکت بین المللی پژوهشگران ایرانی افزایش یابد.

طب مکمل و سنتی در طول ۵۰ سال گذشته در سطح جهان افزایش یافته است (۱۰). بنابر نتایج پژوهش هدهدی نژاد و همکاران در بازه زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۱، ایران از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی در رتبه ۲۶ جهان قرار داشت؛ اما بر اساس نتایج پژوهش حاضر، ایران در رتبه ششم قرار گرفته که این میزان رشد، بسیار قابل توجه است. وجود ۸ کشور آسیایی در بین ۲۰ کشور پرتولید جهان بیانگر سابقه و جایگاه کشورهای آسیایی در طب سنتی است. به ویژه کشورهای هند و چین که بالاتر از ایالات متحده آمریکا در رتبه های اول و دوم جهان قرار داشتند. جایگاه کشور چین در رتبه دوم تولید علم جهان در این زمینه نیز مؤید ادعای وانگ و همکاران است که اظهار داشته اند روند انتشار تولیدات علمی در این زمینه در چین روبه افزایش است (۱۱). کشورهای کره جنوبی، ایران، ژاپن، مالزی، تایلند و پاکستان دیگر کشورهای آسیایی هستند که در بین ۲۰ کشور برتر جهان از این نظر قرار داشتند.

جایگاه دانشگاه علوم پزشکی تهران در تولید علم نیز قابل توجه بود و این دانشگاه در صدر دانشگاه ها و مؤسسات تولیدکننده علم در این زمینه در جهان و ایران قرار داشت. در مطالعه هدهدی نژاد و همکاران نیز دانشگاه علوم پزشکی تهران بیشترین میزان تولیدات علمی حوزه طب سنتی را در ایران داشت. سایر دانشگاه های ایران از جمله دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه های علوم پزشکی مشهد، شیراز، شهرکرد، اصفهان، لرستان و دانشگاه شاهد نیز در بین ۵۰ دانشگاه برتر جهان قرار داشتند.

مقالات مربوط به ایران در حوزه طب سنتی در مجموع در ۱۵۹ عنوان مجله منتشر شده بود. تنها ۲۱ مجله بیش از ۱۰ عنوان مقاله از ایران را منتشر کرده بودند که از این میان، ۳ مجله در بین ۲۰ مجله برتر جهان در این زمینه قرار داشتند. یکصدوسی و چهار عنوان مجله دیگر کمتر از ۱۰ عنوان مقاله از ایران را منتشر کرده بودند. از آنجاکه چاپ مقاله در مجلات هسته در هر حوزه علمی می تواند به دریافت استناد بیشتر در آن حوزه علمی کمک کند،

جدول شماره (۱) تطبیق مدارک منتشرشده در ایران با مدارک منتشرشده در جهان از نظر حوزه‌های موضوعی

موضوع	جهان	ایران
Medicine	۱۱۳۸۴	۶۹۷
Pharmacology, Toxicology and Pharmaceutics	۹۷۲۹	۵۷۲
Biochemistry, Genetics and Molecular Biology	۴۴۵۳	۲۱۸
Agricultural and Biological Sciences	۳۸۸۱	۱۳۵
Chemistry	۲۱۴۳	۶۸
Immunology and Microbiology	۹۷۳	۶۵
Social Sciences	۹۳۷	۵
Nursing	۶۳۷	۲۰
Environmental Science	۵۸۷	۲۶
Chemical Engineering	۴۹۵	۱۹
Arts and Humanities	۴۳۳	۷
Engineering	۴۲۹	۱۶
Neuroscience	۳۴۶	۲۰
Health Professions	۳۲۳	۱۶
Multidisciplinary	۲۳۳	۱۴
Computer Science	۱۹۸	۴
Psychology	۱۴۹	۱
Physics and Astronomy	۱۲۸	۱
Materials Science	۱۲۷	۳
Veterinary	۱۰۵	۱۸
Mathematics	۸۹	۲
Dentistry	۷۱	۱
Earth and Planetary Sciences	۶۲	۲
Economics, Econometrics and Finance	۳۸	۱
Business, Management and Accounting	۳۶	۱
Energy	۲۴	۲
Decision Sciences	۱۴	۰

جدول شماره (۲) زبان مدارک منتشرشده در حوزه طب سنتی

زبان مدرک	جهان	ایران
English	۲۱۳۰۵	۱۱۰۱
Chinese	۶۸۷	۰
Spanish	۳۵۵	۴
Portuguese	۲۸۹	۱
French	۲۲۸	۱
German	۲۲۱	۰
Persian	۱۲۶	۱۲۲
Korean	۹۳	۰
Turkish	۶۰	۱
Japanese	۵۱	۰
Arabic	۳۵	۳۴
Italian	۲۵	۰
Polish	۲۲	۰
Hungarian	۱۶	۰

Russian	۱۶	.
Croatian	۱۵	.
Czech	۱۴	.
Norwegian	۱۰	.
Slovenian	۸	.
Slovak	۵	.
Malay	۴	.
Serbian	۴	.
Bulgarian	۳	.
Danish	۳	.
Greek	۳	.
Hebrew	۳	.
Thai	۳	.
Ukrainian	۳	.
Bosnian	۳	.
Dutch	۳	.
Romanian	۳	.
Catalan	۳	.
Azerbaijani	۱	.
Estonian	۱	.
Indonesian	۱	.
Latvian	۱	.
Lithuanian	۱	.
Swedish	۱	.

جدول شماره (۳) بیست کشور پیشتاز از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی و جایگاه ایران از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶

	Country	Documents		Country	Documents
۱	هند	۳۶۰۹	۱۱	مالزی	۶۰۱
۲	چین	۲۸۰۹	۱۲	ایتالیا	۵۴۰
۳	آمریکا	۲۰۵۰	۱۳	آلمان	۵۱۷
۴	برزیل	۱۵۶۴	۱۴	ترکیه	۵۱۶
۵	کره جنوبی	۱۳۱۸	۱۵	مکزیک	۴۷۵
۶	ایران	۱۲۵۳	۱۶	تایلند	۴۵۰
۷	انگلیس	۷۷۹	۱۷	استرالیا	۴۴۱
۸	ژاپن	۷۳۷	۱۸	فرانسه	۴۳۰
۹	آفریقای جنوبی	۷۱۰	۱۹	کانادا	۴۱۸
۱۰	نیجریه	۶۳۴	۲۰	پاکستان	۴۰۸

جدول شماره (۴) دانشگاه‌ها و مؤسسات برتر جهان از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی از سال ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶

	Affiliation	Country	Document
1	Tehran University of Medical Sciences	ایران	۲۶۴
2	Chinese Academy of Sciences	چین	۲۵۳
3	Kyung Hee University	کره جنوبی	۲۱۳
4	ShahidBeheshti University of Medical Sciences	ایران	۱۸۹
5	Universidad NacionalAutonoma de Mexico	مکزیک	۱۶۹
6	Universidade de Sao Paulo - USP	برزیل	۱۶۰
7	Ministry of Education China	چین	۱۵۷
8	Korea Institute of Oriental Medicine	کره جنوبی	۱۴۷
9	University of Malaya	مالزی	۱۴۴
10	Islamic Azad University	ایران	۱۴۴
11	King Saud University	عربستان	۱۳۳
12	UNESP-UniversidadeEstadualPaulista	برزیل	۱۲۹
13	Universite de Yaounde I	کامرون	۱۲۸
14	Mashhad University of Medical Sciences	ایران	۱۲۷
15	Seoul National University	کره جنوبی	۱۲۵
16	University of KwaZulu-Natal	آفریقای جنوبی	۱۲۳
17	China Academy of Chinese Medical Sciences	چین	۱۲۱
18	GaziUniversitesi	ترکیه	۱۱۹
19	Chinese Academy of Medical Sciences	چین	۱۱۶
20	Universidade Federal da Paraiba	برزیل	۱۱۴

جدول شماره (۵) دانشگاه‌ها و مؤسسات برتر ایران از نظر تولید علم در زمینه طب سنتی

	AFFILIATION	Document
1	Tehran University of Medical Sciences	۲۶۴
2	ShahidBeheshti University of Medical Sciences	۱۸۹
3	Islamic Azad University	۱۴۴
4	Mashhad University of Medical Sciences	۱۲۷
5	Shiraz University of Medical Sciences	۹۹
6	Shahrekord University of Medical Sciences	۹۱
7	Isfahan University of Medical Sciences	۷۵
8	Shahed University	۶۶
9	Lorestan University of Medical Sciences	۶۴
10	University of Tehran	۶۳

جدول شماره (۶) مجلات برتر جهان از نظر چاپ مقالات در زمینه طب سنتی

	Source Title	تعداد مقالات	تعداد مقالات ایرانی
1	Journal Of Ethnopharmacology	۲۰۹۴	۴۲
2	Evidence Based Complementary And Alternative Medicine	۴۱۸	۳
3	Pharmaceutical Biology	۳۵۶	۳۰
4	BMC Complementary And Alternative Medicine	۳۳۰	۴
5	International Journal Of Pharmacy And Pharmaceutical Sciences	۲۲۵	۰
6	Journal Of Ethnobiology And Ethnomedicine	۲۲۲	۰
7	Phytotherapy Research	۲۰۶	۱۶
8	Brazilian Journal Of Pharmacognosy	۱۹۸	۲
9	Molecules	۱۸۳	۲
10	African Journal Of Traditional Complementary And Alternative Medicines	۱۷۶	۲
11	Plos One	۱۷۰	۰
12	Natural Product Communications	۱۵۸	۳
13	Pharmacologyonline	۱۴۷	۱۵
14	International Journal Of Pharmaceutical Sciences Review And Research	۱۴۰	۰
15	Journal Of Medicinal Plants Research	۱۳۷	۹
16	International Journal Of Pharma And Bio Sciences	۱۳۶	۰
17	ZhongguoZhongyaoZazhi	۱۳۴	۰
18	Phytomedicine	۱۳۳	۳
19	PlantaMedica	۱۳۲	۲
20	Natural Product Research	۱۲۲	۶

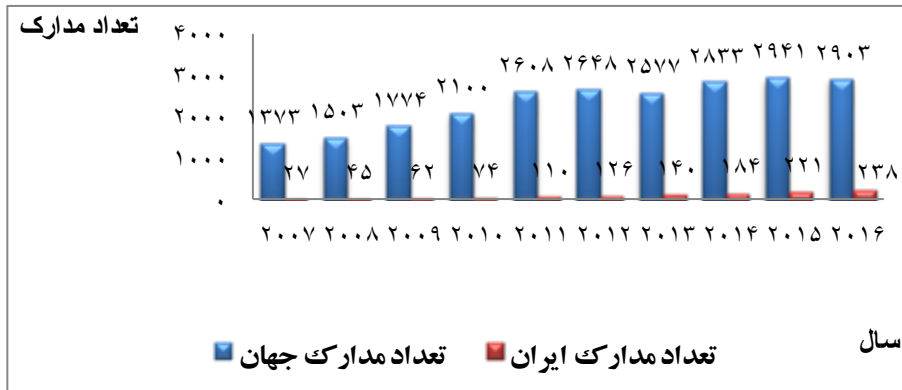
جدول شماره (۷) مجلات منتشرکننده مقالات مربوط به ایران در حوزه طب سنتی

عنوان مجله	تعداد مدرک
Journal Of Medicinal Plants	۹۲
Iranian Red Crescent Medical Journal	۵۱
Journal Of Ethnopharmacology	۴۲
Iranian Journal Of Pharmaceutical Research	۳۸
Der Pharmacia Lettre	۳۳
Pharmaceutical Biology	۳۰
Journal Of Evidence Based Complementary And Alternative Medicine	۲۸
Journal Of Babol University Of Medical Sciences	۲۴
Research In Pharmaceutical Sciences	۲۳
Daru Journal Of Pharmaceutical Sciences	۲۰
Jundishapur Journal Of Natural Pharmaceutical Products	۲۰
Iranian Journal Of Basic Medical Sciences	۱۷
Journal Of Mazandaran University Of Medical Sciences	۱۶
Phytotherapy Research	۱۶
Pharmacologyonline	۱۵
Iranian Journal Of Obstetrics Gynecology And Infertility	۱۴

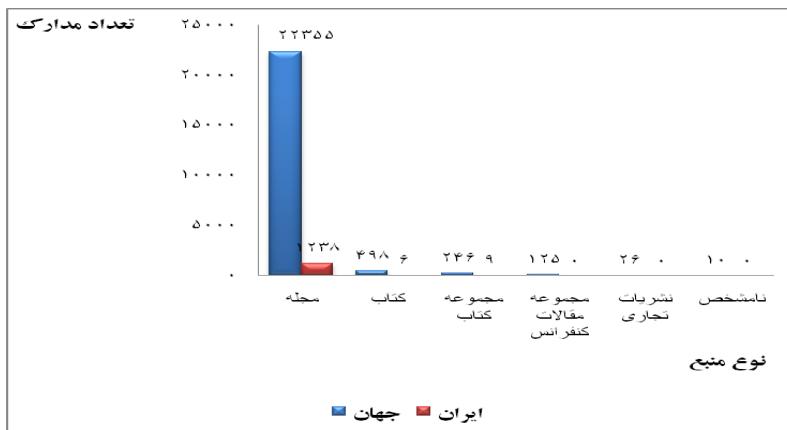
Journal Of Chemical And Pharmaceutical Sciences	۱۴
Iranian Journal Of Public Health	۱۲
Pharmaceutical Sciences	۱۲
Archives Of Iranian Medicine	۱۱
Journal Of Essential Oil Bearing Plants	۱۱

جدول شماره (۸) مشارکت بین‌المللی ایران در حوزه طب سنتی

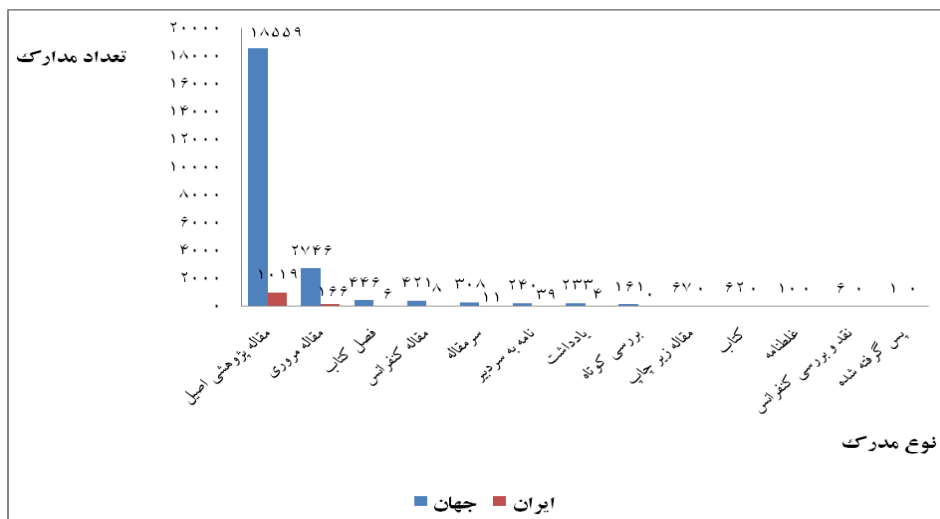
نام کشورها	تعداد مدارک	درصد مشارکت
ایتالیا	۱۶	۱/۲۷
ایالات متحده آمریکا	۱۵	۱/۱۹
مالزی	۱۳	۱/۰۳
انگلستان	۱۲	۰/۹۵
استرالیا	۱۱	۰/۸۷
کانادا	۹	۰/۷۱
آلمان	۷	۰/۵۵
هند	۷	۰/۵۵
ترکیه	۶	۰/۴۷
پاکستان	۵	۰/۳۹
اسپانیا	۵	۰/۳۹
سوئیس	۴	۰/۳۱
اتریش	۳	۰/۲۳
فرانسه	۳	۰/۲۳
مجارستان	۳	۰/۲۳
پرتغال	۳	۰/۲۳
صربستان	۳	۰/۲۳
سوئد	۳	۰/۲۳
هلند	۲	۰/۱۵
فنلاند	۲	۰/۱۵
لبنان	۲	۰/۱۵
چین	۲	۰/۱۵
نروژ	۲	۰/۱۵
الجزایر	۱	۰/۰۷
آذربایجان	۱	۰/۰۷
برزیل	۱	۰/۰۷
جمهوری چک	۱	۰/۰۷
دانمارک	۱	۰/۰۷
مصر	۱	۰/۰۷
یونان	۱	۰/۰۷
عراق	۱	۰/۰۷
اردن	۱	۰/۰۷
کنیا	۱	۰/۰۷
کویت	۱	۰/۰۷
مکائو	۱	۰/۰۷
مکزیک	۱	۰/۰۷
اوگاندا	۱	۰/۰۷
امارات متحده عربی	۱	۰/۰۷
زیمبابوه	۱	۰/۰۷
مجموع	۱۵۴	۱۲/۳۹

نمودار شماره (۱) روند تولیدات علمی جهان و ایران در حوزه طب سنتی طی سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۶

نمودار شماره (۲) تولیدات علمی جهان و ایران در حوزه طب سنتی از نظر نوع منبع

نمودار شماره (۳) تولیدات علمی جهان و ایران در حوزه طب سنتی از نظر نوع مدرک

References:

1. WHO. National policy on traditional medicine and regulation of herbal medicines. Report of WHO global survey. 2005:1-16.
2. Mozaffarpour SA, Mojahedi M, Saghebi R, Mahmoudpour Z. Effective medical plants extracts on bloating in traditional Persian medicine. *Medical History Journal*. 2016;8(27):11-27.
3. Romero-Daza N. traditional Medicine in Africa. *Annals of American Academy of political and social science*. 2002;583:173-6.
4. Cook CT. Sangomas: Problem or solution for south africa's health care system. *Journal of the National Medical Association*. 2009;101(3):261-5.
5. Abdullahi A. Trends and challenges of traditional medicine in Africa. *African Journal of traditional complement alternative medicine*. 2011;8:115-23.
6. WHO. General Guidelines for methodologies on research and evaluation of traditional medicine. Geneva: World Health Organization; 2000.
7. WHO. Traditional and modern medicine: Harmonising the two approaches, Western Pacific region. Geneva: World Health Organization; 2000.
8. Al-Windi A. Determinants of complementary alternative medicine (CAM) use. *Complementary therapies in medicine*. 2004;12(2-3):99-111.
9. Amzat J, Abdullahi A. Roles of traditional healers in the fight against HIV/AIDS. *Studies on Ethno-Medicine*. 2008;2(2):153-9.
10. Treister-Goltzman Y, Peleg R. Trends in publications on complementary and alternative medicine in the medical literature. *Journal of Complementary and Integrative Medicine*. 2015;12(2):111-5.
11. Wang C-Z, He H, Wang X, Yuan C-S. Trends in scientific publications of Chinese medicine. *The American journal of Chinese medicine*. 2012;40(06):1099-108.
12. Hasani-Ranjbar S, Zahedi HS, Abdollahi M, Larijani B. Trends in publication of evidence-based Traditional Iranian medicine in endocrinology and metabolic disorders. *Journal of Diabetes & Metabolic Disorders*. 2013;12(1):49.
13. Hodhodinezhad, N, Zahedi Anaraki, R, Ashrafi Rizi, H. The scientific production and scientific mapping of Iranian researchers in traditional medicine during 1990-2011 in Web of Science. *Health Information Management*. 2012; 9(4): 524.
14. Tabatabaei-Malazy O, Atlasi R, Larijani B, Abdollahi M. Trends in publication on evidence-based antioxidative herbal medicines in management of diabetic nephropathy. *Journal of Diabetes & Metabolic Disorders*. 2016;15(1):1.
15. Moeini R, Gorji N, Ghods R, Mozaffarpur S.A . Quantitative and Qualitative Assessment of Persian Medicine Articles Indexed in Pubmed by the End of 2015. *Journal of Babol University of Medical Sciences*. 2017; 19(1): 21.

Trends in Scientific Publications of Iran and the World on Traditional Medicine in Scopus during 2007-2016

Kasiri M^{*1}, Ahmadzadeh Kh², Shabankareh Kh³

1. Assistant Professor, PhD in History, Department of History, Faculty of Literature & Humanities, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
2. PhD Candidate in Library and Information Science, Department of Library Science, Faculty of Management, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
3. PhD Candidate in Library and Information Science, Department of Library Science, Faculty of Management, University of Isfahan, Isfahan, Iran.

Received: 11 January, 2018 :Accepted: 02 July, 2018

Abstract

Introduction: Scientometric studies can help the researchers to trace the dynamics and life of a scientific field and contribution and position of each country and see the whole picture of the structure of that scientific field. This study aimed to investigate the trend of scientific productions on traditional medicine in the world and contribution of Iran to this area in Scopus database.

Methods: This study was conducted through scientometric method. The research population was all scientific documents published on traditional medicine in Scopus database in a ten-year period as of 2007 to 2016. The documents in Scopus were searched by an appropriate search strategy using title, abstracts and keywords. Retrieved information was analyzed by Excel software.

Results: 23260 documents on traditional medicine have been indexed in Scopus during the time period studied here. 159 countries have contributed to the science production in this area and Iran was ranked sixth with 1253 documents (%38.5). The number of articles published from Iran has been increasing and has increased from 27 titles in 2007 to 264 titles in 2016. The position of Tehran University of Medical Sciences in science production was significant and this university was one of the top universities and institutes producing science in this area. The articles on traditional medicine from Iran have been published in 159 journals. Only 21 journals have published more than 10 titles from Iran, out of which 3 journals are among the 20 top journals.

Conclusion: This study showed that Iran's contribution to the world scientific productions on traditional medicine has dramatically grown in an increasing trend in recent 10 years. However, what is important is addressing the quality of these documents. Publishing articles in the top journals on this area and international cooperation with researchers from other countries can increase the chances for receiving a citation, which is one of the most important indicators of quality.

Keywords: Iran, Scientific production, Scientometrics, Traditional medicine.

*Corresponding author: E.mail: masoodkasiri@gmail.com